

DEZBATEREA CAUZEI ÎN INSTANȚA DE APEL

Ina JIMBEI

magistru în drept, lector universitar
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: ina.jimbei@gmail.com

La fel ca în procedurile judecătorești din prima instanță, procedurile judecătorești din apel sunt, de asemenea, împărțite în etape: inițierea procedurii de apel (art. 365 / 1 CPC), pregătirea cauzei pentru examinarea în fond (art. 370 CPC) și examinarea fondului la curtea de apel (art. 376 - CP 389). Examinarea fondului este reglementată de art. 376-389 CPC. În conformitate cu art. 376 CPC, dispozițiile procedurale referitoare la judecarea cauzelor civile în primă instanță se aplică și decurtea de apel, în măsura în care acestea nu contravind dispozițiilor articolului care reglementează recursul. Pentru a avea o procedură de apel promptă și eficientă, considerăm că legiuitorul ar trebui să intervină în dispozițiile care reglementează faza de examinare a fondului, astfel încât procedura de examinare a contestației să fie în concordanță cu conceptul de recurs ca procedură de control și cu tendințele internaționale.

Cuvinte-cheie: faze, procedură de control, dezbateri judiciare, apel, instanța de apel.

EXAMINATION OF THE MERITS IN THE COURT OF APPEAL

Like in the court proceedings in the first instance, the court proceedings in the appeal are also divided into phases: initiation of the appeal proceeding (art. 365/1 CPC), preparing the case for examination of the merits (art. 370 CPC) and the examination of the merits in the court of appeal (art. 376 - CP 389). The examination of the merits is regulated by art. 376-389 CPC. In accordance with art. 376 CPC, the procedural provisions regarding the trial of civil cases in the first instance also apply in the court of appeal insofar as they are not contrary to the provisions of the chapter that regulates appeal. In order to have a prompt and more efficient appeal procedure, we consider that the legislator has to intervene in the provisions that regulate the phase of examination of the merits so that the procedure for examining the appeal is in line with the concept of appeal as a control procedure and with the international tendencies.

Keywords: phases, control procedure, judicial debate, appeal, appeals court.

DÉBAT DE L'AFFAIRE DEVANT LA COUR D'APPEL

Comme dans le cas de la procédure devant le Tribunal de première instance, la procédure d'appel devant le Tribunal est également divisée en étapes: l'ouverture de la procédure d'appel (art. 365 / 1 du code de procédure pénale), la préparation de l'affaire en vue de l'examen quant au fond (art. 370 du code de procédure pénale) et l'examen du fonds par la Cour d'appel (art. 376-CP 389). L'examen du fonds est régi par les articles 376 à 389 du code de procédure pénale. Conformément à l'art. 376 les CCP, les dispositions de procédure relatives au jugement des affaires civiles en première instance s'appliquent également à la cour d'Appel, dans la mesure où elles ne sont pas contraires aux dispositions du chapitre régissant l'appel. Afin de disposer d'une procédure d'appel rapide et efficace, nous pensons que le législateur devrait intervenir dans les dispositions régissant la phase d'examen du Fonds, de sorte que la procédure d'examen d'appel soit conforme à la notion d'appel en tant que procédure de contrôle et aux tendances internationales.

Mots-clés: phases, procédure de contrôle, débat judiciaire, appel, Cour d'appel.

ДЕБАТЫ ПО ДЕЛУ В АПЕЛЛЯЦИОННОМ СУДЕ

Как и в судебных разбирательствах первой инстанции, судебные разбирательства в апелляционном порядке также делятся на этапы: инициирование апелляционной процедуры (ст.365 / 1 КПК), подготовка дела к экспертизе в фонде (ст. 364 ч. (1) ч. (1) ч. (1) п.370 КПК) и рассмотрение фонда в Апелляционной палате (ст.370 КПК).376-л. с. 389). Рассмотрение фонда регулируется статьей 376-389 КПК. Согласно статье 376 КПК, процессуальные положения, касающиеся судебного разбирательства по гражданским делам в первой инстанции, также применяются апелляционным судом, поскольку они не противоречат положениям главы, регулирующим апелляцию. Чтобы иметь быструю и эффективную процедуру апелляции, мы считаем, что законодатель должен вмешаться в положения, регулирующие этап рассмотрения фонда, чтобы процедура рассмотрения апелляции соответствовала концепции апелляции, такой как процедура контроля и международные тенденции.

Ключевые слова: фазы, процедура контроля, судебные дебаты, апелляция, апелляционный суд.

Asemeni procedurii de judecare în prima instanță procedura de judecare în apel este divizată în faze și anume: intentarea procedurii în apel (art.365/1 CPC) pregătirea cauzei pentru dezbateri judiciare (art.370 CPC) și dezbaterea cauzei în instanța de apel (art.376– 389 CPC).

Pentru a avea o procedură promptă și mai eficientă în apel, reieșind anume din faptul că aceasta reprezintă o procedură de control și nu o simplă continuare a examinării cauzei, considerăm că legiuitorul urmează să opereze un șir de modificări a normelor ce reglementează faza dezbaterilor judiciare astfel încât procedura de examinare a apelului să se alinieze conceptului de apel privit în calitate de procedură de control precum și tendințelor prezente pe plan internațional.

Faza dezbaterilor judiciare în apel este reglementată de art.376-389 CPC.

În conformitate cu art.376 CPC dispozițiile de procedură privind judecarea cauzelor civile în primă instanță se aplică și în instanța de apel în măsura în care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului capitol. De exemplu, în apel ar putea apărea necesitatea de a administra sau reclama probe noi sau de a audia martori (art.372 (2) CPC). În capitolul care reglementează procedura în apel nu există prevederi referitoare la procedura de audiere martorilor. Deci, instanța de apel va apela la prevederile menționate în art.216-221 CPC. Evident urmează să ținem cont și de teza a doua

din art.376 CPC și anume „în măsura în care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului capitol”. De exemplu, în apel nu va fi scoasă cererea de apel de pe rol dacă apelantul nu s-a prezentat neîntemeiat la proces. Astfel, conform art.379, alin. (2) CPC neprezentarea în ședința de judecată a apelantului sau a intimatului, a reprezentanților acestora, precum și a unui alt participant la proces, citați legal despre locul, data și ora ședinței, nu împiedică judecarea apelului.

Această poziție prezintă în CPC reiese din lipsa de determinare a acestuia în ceea ce ține de conceptul apelului.

Deci această prevedere urma să fie modificată odată cu introducerea modificărilor prin Legea nr.17 din 05.04.18 privind modificarea și completarea unor acte legislative [1] prin care s-a abrogat alin.(4) al art.373 CPC care prevedea că “*Instanța de apel nu este legată de motivele apelului privind legalitatea hotărârii primei instanțe, ci este obligată să verifice legalitatea hotărârii în întregul ei.*” Deci dacă e să aderăm la conceptul conform căruia apelul este o procedură de control și îmbinându-l cu un principiu fundamental al dreptului procesual civil – principiul disponibilității, considerăm că neprezentarea nemotivată a celui care a depus apelul trebuie să aibă pentru acesta consecințe și doar dezacordul intimatului ar trebui să fie o piedică pentru a scoate cererea de pe rol. În acest sens prezentăm câteva exemple din alte legislații.

Potrivit art.431, alin.(3) CPC al Letonei dacă persoana care a depus apelul fără motive întemeiate de două ori nu se prezintă la ședință la ședință și nu există nici-o solicitare de examinare a cazului în absența sa, instanța poate înceta procedura de apel.[2]

În conformitate cu art.649 CPC al Estoniei, dacă apelantul nu se prezintă la ședința de judecată și a nu a comunicat instanței motivele neprezentării sau motivele sunt neîntemeiate, instanța refuză să examineze apelul.[3]

Deci, considerăm că urmează să fie modificat art.379, alin.(2) CPC după cum urmează:

„Dacă apelantul, înștiințat legal despre locul, data și ora ședinței, nu s-a prezentat în judecată și nu a comunicat instanței motivul neprezentării sau dacă motivele sunt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, sau dacă apelantul nu a solicitat examinarea cauzei în lipsa sa, iar intimatul nu cere examinarea apelului, instanța scoate cererea de apel pe rol dacă prin acest act procedural nu se încalcă dreptul altor participanți la proces. Dacă scoaterea cererii de pe rol încalcă dreptul altor participanți la proces, instanța examinează cauza în lipsa apelantului.”

Este important să nu confundăm scoaterea cererii de apel de pe rol și scoaterea cererii de chemare în judecată de pe rol. La moment cererea de apel nu poate fi scoasă de pe rol însă cererea de chemare în judecată poate fi scoasă de pe rol în apel, atunci când judecătorul casează hotărârea primei instanțe, în urma depistării temeiurilor de scoatere a cererii de pe rol prevăzute la art.267 CPC (art.385, lit.e), art.393 CPC).

De asemenea, în același context, trebuie să delimităm și instituția încetării procesului de instituția încetării procedurii în apel. Instanța va înceta procedura în apel în cazul în care constată circumstanțele prevăzute la art.374, alin.(4) CPC. În acest caz hotărârea primei instanță va deveni irevocabilă. Instanța de apel, va înceta procesul, însă, dacă va constata temeiurile prevăzute la art.265 CPC, casând hotărârea

primei instanțe. În acest caz hotărârea primei instanțe nu va mai exista.

În aceeași ordine de idei, considerăm că pentru ca judecarea cauzei în apel să aibă loc cu adevărat într-un termen rezonabil (potrivit art.371 CPC după expirarea termenului de pregătire a cauzei către dezbateri în ședință de judecată, apelul se examinează într-un termen rezonabil)legiuitorul urmează să opereze următoarele modificări.

În primul rând considerăm necesar să fie introdusă posibilitatea examinării apelului în procedură scrisă pentru orice tip de cauze nu numai pentru procedura în cazurile cererilor cu valoarea redusă (în conformitate cu art.376, alin.(2) CPC apelul împotriva hotărârilor emise în cazul cererilor cu valoare redusă se examinează, în procedură scrisă sau cu citarea participanților la proces, în condițiile examinării cauzei în primă instanță). Astfel de norme avem într-un șir de state, iar mai nou și Codul Administrativ reglementează expres posibilitatea realizării procedurii scrise în apel, în cauzele de contencios administrativ. Mai mult ca atât procedura scrisă este recomandată și de organisme internaționale. Astfel, în Recomandările Comitetului de Miniștri nr.(95) privind introducerea și îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurilor de apel în materie civilă și comercială în art.6 intitulat “Măsuri de îmbunătățire a eficienței procedurilor de apel” se menționează că pentru a se asigura că apelurile sunt examinate într-o manieră eficientă și rapidă, statele pot adopta una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

- În statele în care cazurile pot fi dezbătute oral în fața instanței secunde, să permită părților să fie de acord asupra analizării cazului fără audieri, cu excepția cazurilor în care instanța de apel găsește necesar acest fapt;

- Să reducă durata dezbaterilor orale la ceea ce este strict necesar, de exemplu utilizând mai mult procedurile scrise sau recurgând la furnizarea de argumente sau adrese scrise;

- Acolo unde au loc dezbateri orale, să se asigure că acestea sunt realizate în cel mai scurt timp posibil (“concentrarea dezbaterilor orale”). Instanța trebuie să delibereze și imediat după acestea să emită hotărârea sau într-un timp destul de scurt, după cum este prevăzut în lege.

Deci, legiuitorul ar putea stipula norme asemănătoare celor din Lituania (art.321 CPC al Lituaniei), Estonia (art.647 CPC al Estoniei) [4, p.307], etc. și anume:

„*Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea apelului are loc în procedură scrisă.*”

În cazul examinării în procedură orală, de asemenea considerăm că urmează de revăzut procedura.

Actualmente procedura are loc în următoarea consecutivitate prevăzută de art.377-384 CPC [5].

1. Partea pregătitoare a ședinței (378-380 CPC)

Președintele ședinței de judecată deschide ședința și anunță cauza, numele apelantului, instanța a cărei hotărâre este atacată, constată prezența participanților la proces și reprezentanților, determină identitatea celor prezenți, verifică împuternicirile persoanelor cu funcție de răspundere și ale reprezentanților.

Președintele ședinței de judecată anunță completul de judecată și informează participanții la proces că au dreptul să facă propuneri de recuzare. Președintele ședinței de judecată explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procedurale.

2. Judecarea cauzei în apel (art.381 – 383 CPC)

Judecarea cauzei în instanță de apel se deschide cu raportul asupra cauzei, prezentat de președintele ședinței de judecată sau de un judecător.

Raportorul expune circumstanțele cauzei, cu prinsul hotărârii primei instanțe, motivele înaintării apelului, sumarul referințelor depuse împotriva lui, conținutul noilor probe prezentate instanței de apel, alte date necesare verificării legalității și temeiniciei hotărârii.

Instanța de apel este obligată să asculte explicațiile participanților la proces prezenți în ședința de judecată și ale reprezentanților acestora. Primul ia cuvânt apelantul și reprezentantul său, după aceea și ceilalți participanți la proces în ordinea stabilită de instanță. Dacă ambele părți au depus apel, primul ia cuvânt reclamantul.

După explicațiile participanților la proces, instanța de apel verifică probele administrate în prima instanță și cele prezentate în instanța de apel în condițiile art. 372. Referitor la prezentarea și administrarea probelor în apel ne-am expus în Cap.III.

Instanța de apel este în drept să dea citire explicațiilor participanților la proces absenți, precum și depozițiile martorilor care nu au fost citați în instanța de apel.

3. Pledoariile și replicile (art.383 CPC)

După examinarea cauzei în fond, președintele ședinței de judecată oferă participanților la proces și reprezentanților posibilitatea de a face demersuri sau completări. După ce soluționează demersurile, instanța trece la pledoarii.

Pledoariile se fac în conformitate cu prevederile art.233 și art.234 CPC. Primul ia cuvânt apelantul. Dacă ambele părți au depus apel, primul ia cuvânt reclamantul.

4. Adoptarea și pronunțarea deciziei (384 CPC)

După încheierea dezbaterilor și pledoariilor, completul de judecată se retrage în camera de deliberare pentru adoptarea deciziei. În cazuri complexe, instanța de apel, prin încheiere protocolară, dispune amânarea deliberării pentru cel mult 15 zile, înștiințând participanții la proces despre locul, data și ora pronunțării dispozitivului deciziei.

În urma deliberării, completul de judecată pronunță dispozitivul deciziei. Dispozitivul deciziei trebuie semnat de toți judecătorii completului de judecată și anexat la dosar.

Urmează să accentuăm că la emiterea deciziei instanța de apel aplică exclusiv temeiurile de casare prevăzute de lege și anume art.368-388 CPC și poate decide doar strict în conformitate cu împuternicirile prevăzute de lege și anume la art.385 CPC.

În cazul în care la adoptarea deciziei se exprimă o opinie separată, aceasta se anexează la dosar.

Decizia integrală se întocmește în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului deciziei și se publică pe pagina web a instanței judecătorești.

Dacă unul dintre judecătorii completului de judecată este în imposibilitatea de a semna decizia integrală, în locul lui semnează președintele ședinței, iar dacă și acesta este în imposibilitatea de a semna, în locul lui semnează președintele instanței de judecată. În toate cazurile, pe decizie va fi menționată cauza imposibilității de a semna. Decizia integrală se remite părților în termen de 5 zile de la semnare.

După examinarea cauzei în instanță de apel, dosarul se restituie primei instanțe.

Deci revenim la art.382 CPC în conformitate cu care instanța este obligată să asculte explicațiile participanților la proces, iar în conformitate cu art.384, după examinarea cauzei în fond participanții vor susține pledoariile. Considerăm că această construcție aleasă de legiuitor nu este una care ar asigura o judecare promptă și eficientă a cauzei, mai mult ca atât în practica instanțelor de apel nu se atestă o asemenea orânduire. Considerăm că oportun ar fi ca examinarea cauzei în apel să înceapă cu raportul judecătorului asupra pricinii, apoi înaintarea cererilor și demersurilor și ulterior trecerea direct la examinarea anumitor aspect de fond sau probe dacă se cere conform circumstanțelor cauzei și în final expunerea participanților. Este inutilă oferirea cuvântului participanților la începutul examinării (prin explicații). Reiterarea verbal a celor expuse în cererea de apel și referință reprezintă doar o pierdere nejustificată de timp. Or se presupune că toți participanții la proces inclusiv judecătorul cunosc conținutul acestora. După examinarea cauzei (prezen-

țarea de noi probe, elucidarea noilor circumstanțe, etc.) participanții se vor expune adăugând argumente bazate pe cele discutate în ședință, reiterându-și poziția din cererea de apel cu completările de rigoare ca rezultat a audierilor care au avut loc în cadrul instanței de apel. Menționăm că acest model de examinare a cererii este reglementat și de Codul de procedură civilă al României, mai mult ca atât nu numai în instanța de apel, dar și în prima instanță.

Menționăm și alte recomandări ale Comitetului de Miniștri care considerăm că fiind preluate de legiuitor ar putea duce la îmbunătățirea și eficientizarea procedurii în apel:

- Chestiunile aflate în litigiu trebuie stabilite la nivelul primei instanțe. Toate cererile, faptele sau dovezile trebuie prezentate în fața primei instanțe. Statele trebuie să adopte legislația sau să ia alte măsuri specifice în acest sens.

- Pentru a oferi părților posibilitatea de a decide dacă vor recurge sau nu la folosirea dreptului de apel și pentru a încerca, acolo unde este posibil, să limiteze apelul, prima instanță trebuie să fie obligată prin lege să ofere motivări complete și clare pentru deciziile luate, folosind un limbaj accesibil tuturor.

De asemenea, pentru a se asigura de faptul că numai problemele ce merită atenția instanței de control judiciar ajung spre analiza acesteia și preveni orice abuz în procedura sau sistemul de apelsunt înaintate următoarele recomandări:

- Apelanților să li se solicite, într-un stadiu incipient, să își motiveze apelul și să precizeze modalitatea în care doresc îndreptarea soluției atacate;

- Acolo unde au fost cauzate întârzieri nejustificate de către una dintre părți, să oblige partea în cauză la plata cheltuielilor adiționale datorate întârzierii;

- Să permită părților să ceară o decizie limitată doar la anumite aspecte ale cazului;

- Să impună restricții privind introducerea de noi cereri, fapte sau probe în fața instanței secunde,

doar dacă nu au apărut circumstanțe noi sau există alte motive prevăzute de dreptul național pentru care nu au fost prezentate în fața primei instanțe.

Pentru a se asigura că apelurile sunt examinate într-o manieră eficientă și rapidă, statele pot adopta una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

- Să nu repartizeze mai mulți judecători decât este necesar pentru instrumentarea cazurilor. Un singur judecător se poate ocupa, de exemplu, de una sau mai multe din următoarele probleme:

I cereri de autorizare a apelului;

II incidente de procedură;

III cazuri minore;

IV acolo unde părțile solicită aceasta;

- Cum cazul a fost deja instrumentat de prima instanță, să limiteze numărul expunerilor scrise ale părților la minimumul necesar, de exemplu, să prevadă că fiecare parte are dreptul să prezinte un singur set de documente instanței secunde;

- Să impună respectarea strictă a limitelor de timp, de exemplu în ceea ce privește schimbul de documente și invocarea de apărări, și să prevadă sancțiuni pentru nerespectarea limitelor de timp, precum amenzi, respingerea apelului sau neluarea în considerație a chestiunilor ce au depășit timpul limită;

- Să ofere instanței secunde un rol mai activ atât înaintea, cât și în timpul examinării cauzei pentru a asigura acestuia un ritm de progres constant, de exemplu, prin realizarea de anchete preliminare sau prin încurajarea rezolvării amiabile a litigiului;

- Să prevadă o abordare specială pentru cazurile urgente, de exemplu să decidă cine este îndreptățit

să solicite o instrumentare rapidă a cazului, pe ce criterii poate fi calificat un caz drept urgent și să decidă ce complet de judecată are competența necesară instrumentării unor asemenea cazuri;

- Să contribuie la îmbunătățirea relațiilor dintre instanțe și avocați și celelalte părți implicate în litigiu, de exemplu prin organizarea de seminarii de către instanța secundă împreună cu barourile sau realizând dezbateri asupra modalităților de îmbunătățire a procedurilor;

- Să doteze instanța secundă cu mijloace tehnologice adecvate, precum telefax-uri sau computere, și să ofere facilități similare și primei instanțe pentru a facilita pregătirea și realizarea transcrierilor dezbaterilor și a deciziilor;

- Să promoveze reprezentarea părților de către avocați calificați.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr.17 din 05.04.2018 privind modificarea și completarea unor acte legislative. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.04.2018, nr.142-148, art.227.

2. Гражданский процессуальный закон. In: <http://latvia.regnews.org/doc/zq/iw-1.htm>. (accesat 21.11.19)

3. Code of Civil Procedure. In: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>. (accesat 21.11.19)

4. Проверка судебных постановлений в гражданском процессе стран ЕС и СНГ, 2-е издание, под ред. БОРИСОВОЙ, Е.А. Москва. Норма, Инфра-М, 2016.

5. BELEI, E. ș.a. *Drept procesual civil*. Partea generală. Chișinău. Lexon-Prim, 2016.